

סתה יידק

בגיל צעיר עברתי עם משפחתי לגור במושבה סתהיידק, כאשר אבי זיל נחנה רב במקום. בראשונה פגשתי ישב יهודי שתושביו איכרים עובי אדמה, אין בו תושבים נוצרים, השלטון בידי יהודים, במקום ה"פוליצי" — "סוטסקי" יהודי, שעליו מונה ה"שולץ" המוכר על ידי השלטון, ובשבט שוכנת המושבה מכל עובדה. למדתי בחדר המתוקן, ובעשועות החופש בקיין זכיתי, יחד עם חברי בני גiley, לקבל מאחד האיכרים עגלת רתומה לשני סוסים ולהוביל אלומות דגן או חיטה מהשדה למזכונת הדישח בחזר האיכר. באביב עזרתי לאחד האיכרים לכוון את מכונית הורעה ("דריל") או לנוהג בזוג סוסים המושכים את המחרשה ("בוקר") ופעמים אף קיבלתי סוס לרכיבת טויל או לתחזות-רכיבה.

אחד מוקני המושבה טה לי שבשנת תר"ח בערך, באו לכאנ' יהודים מפלך קיוב, בעידוד השלטונות והתיישבו על שפת העורוץ היורד דרומה לנهر בוג; ושם העמק סתהיידק. הם מצאו בו אדמה דשנה ופוריה המגדלת עשב-בר בגובה אדם, ותחלו מיד בבניין בתים מחומר. את החומר לשׂו בתבן, הכנו ממנה לבנים בתבניות עץ, ויבשוו בשמש. הם בנו בmahirot בתים קטנים, תחו את הקירות בחומר מבית ומחוץ, ואת הגג כיסו בקש. ממשן הוזמן לבני בתים אחרים, מלהדרנים יותר, מלbenim שרופות והגגות צופנו פה או עץ. בשנות ה-70—80 למאה הקוממת בנטה הממשלה את מסילת הרכזול הארקייב ניקלאייב. לפי התוכנית ארכיה הייתה המסילה לעבור סמוך למושבה, אך האיכרים ביקשו מהממשלה להרחיק את המסילה מן המושבה, פן... יפחיד רעש הרכבת את העופות. הממשלה נענתה לבקשתם והעתיקה את המסילה למרחק 4—5 קילומטר מהמושבה... בני הדור השני הצטערו מאוד על כך, כי גם תחנת הרכבת הועתקה למרחק של 10—12 קילומטר עד תחנת Dolinisk, שהיתה במשך הזמן לצומת-רכבות. באין תחנת-רכבת במקום, הוואטה התפתחות המושבה. לכל מתישב ניתנה על ידי הממשלה נחלה של 30 דיסיטינות — היוו כ-300 دونם קרקע, ונוסף לזה אדמות-ממשלה בחכירה. כשהנתרבו היורשים הלכה הנחלה וקטנה, עד שבמאה העשרים צחה בעיית האיכרים מעוטי-הקרקע. הגידולים העיקריים היו הדגנים בחורת, ותירס, חמניות ואבטיחים בקיין. ענף חשוב היה הבקר, שניזון בקיין במרעה הטבעי ובחרוף הוואבס בשחת

שנקראה בקיז' באדמות הבור, בתוספת טוביין. בגל הריחוק משוקי העיר וחוסר התחבורת, שימש החלב לתעשיית חמאה ששוקה לערים הסמכות. בימי מלחתת העולם הראשונה באו כמו פליטים יהודים מליטא, שהיו מומחים לתעשיית גבינה שוויאצ'ריה והולאנדרית, ופיתחו מחלבה מודרנית שבה ייצרו גבינה קשה וחמאה. בעקב זה עלה גם הרוחות לאיכרים ששוקו את החלב למחלבה.

בעמק היה סכר גבורה, שעצר את מילוגשים, ונוצר אגמים גדולים שהיוו מקור מים חשוב להשקית הבקר בקיז' ובחורף. באגם פרו ורבו דגים בשם "קורס", וכל ערבי תג היו שלדים את הדגים בראשת ארכוכת, קשורה בחבלים, שנמשכו על ידי אנשים משני עברי האגם.

כשקפאו המים בחורף, החליקו בני-הנעוורים על הקרח במחלי ברזול; מהקרח היו מכינים גם בלוקים לימי הקיץ. בסוף החורף נהוג היה להכרז על גיוס-זחובה של כל הגברים לחצוב את הקרח באגם ולהובילו למרחף גדול, המועד לכך. קרח זה היה ניתן חינם לכל דרשו, והספיק לכלימי הקיץ לתחבושות קרוטות לחוליות ולשמירתם זו.

כאמור, היה השלטן בידי ה-"שולץ" (ראש המושבה), שהיה נבחר כל כמה שנים ברוב קולות, ב/eplפי. עם התקרב יום הבחירה של ה-"שולץ" רבו המבקרים את פועלותיו, והסתיסה נגדו הייתה גוברת. אפריל-פְּרִיכָן היה ה-"שולץ", הרשל' אבא מלמן הוזק, בעל הדורתפננס ועינים פקחות, נבחר מחדש בכל פעם, ואם זכרוני אינו מטעני שימוש בתפקיד ה-"שולץ" עד יום מותו.

כבכל קהילה יהודית כיהנו במקום רב, ש"ז"ב ומרפא (פלדשרא). היו במושבה בעלי-מלוכה שהתרפנו גם מעבודה למען איכרי הסביבה ותנויות שיפקו את כל צרכיה-aicarim במקום, וכן את צרכי הסביבה החקלאית. היה "חדר מתוקן" שבו למדו עברית ורוסית, ו"חדר" רגיל עם מלמד, ללימוד גمرا.

אבי, הרב ישראל דב כהן ז"ל, תמיד שקד על קיומו של ה-"חדר" המתוקן על רמה גבוהה; תמיד היו בו מורים מצוינים, מהתלמידי ישיבת אודיסה ומגמורים הקורסים למורים עברים בגרודנה. בית-הכנסת שימש בלבד לתפילה ולימוד חוגי משנהות ו, עין עקבי, גם כבית-יוזע להרצאות ואסיפות, והיה תמיד שוקק חיים. לא חסרו גם מוסדות עזרה כגון: "חברת תלמוד תורה", "לחם אביגנים", "הכנסת כליה" וכדומה; גובי הכספיים לטובת החברות היו תלמידי בית-הספר, שהיו מוחזקים על בית-המושבה פעם בשבוע עם פנקסי תלושים ביד.

עד פרוץ מהפכת-פברואר ואיסור הציונות ברוסיה, הייתה המושבה ברובה ציונית. גם אחרי המהפכה היה נמוך השקל הציוני, והתקיימו

פעולות הקורן הקיימת, שהיתה פופולרית הציבור, ונאספו כספים בערבי הגימנסיה, בשמחותיהם, ברית-AMILAH ובר-מצווה.

אחרי מהפכת פברואר הייתה מפלגת "צעירין ציון" פעילה במושבה והוא בה חברי רבים. המפלגה ארגנה אסיפות, הרצאות ונשפים שימושו את כל הקהלה. התארגנו גם סניפי "החלוץ", ו"מכבי"; נסודה אגודה בשם "אגות אחים", שהקיפה כמעט חבריהם, אשר התכוונו לעלות ארץ ביחיד ולעוסק בתפקידים, אלא שלא נסתיע הדבר, שכן הבולשביקים אסרו על קיום הארגון ועל העלייה ארץ. רק הצעירים מ"צעירין ציון" ו"החלוץ" הצליחו לפרוץ בדרך אייליגלית את גבול פולניה, ומשם עלו הארץ. חלק מהם התישב בכפר-ויתקין.

אחרי מהפכת אוקטובר, כשהעיר השולטן בידי הבולשביקים, רבו בעיר השוד כנופיות, שמנפקליה הכריזו על עצמן כמנהיגים, וקיים היה בעיר על שוד וbijoz במושבות יהודים. במושבה התארגנה שמירה מעולה עם נשך. באחת המושבות, בשנת 1918, נעצרה רכבת מלאה אנשי האטמן גרייגורייב במסילת הברזל הסמוכה למושבה, והם החלו צועדים אל המושבה ויורדים על בתיה. כמה בהלה, ואנשי המושבה ברחו לשדות והסתתרו בкамה ובין קני התירות. הודות לבירחה לא היו קרבות נפש, רק הרכוש נשדר. אולם מקרה זה דירבן את אירגון צעירין המושבה להגנה עצמאית רואיה לשמה, וכל צער גויים לאיומנים בנסח ולשומרה ביום ובלילה. הוקם מטה משותף עם המושבה הסמוכה יעור להחשת עזרה והגנה הדידית, במקורה הצורך. מאז היה שקט במושבה: כפר-הגויים הסמוכים הפיצו את הידיעה על קיומם אירגון-מגן חזק. בשנת 1919, כשהנסוג הצבא האדום מפני חילות דינקין, שעברו דרך המושבה ממשך שלושה ימים רצופים, נראתה כיתת רוכבים קטנה חזרות מן הדרך שבה נסגו. מפקד ההגנה חשב אותן כנופיה שבאה לבוז בז, וציווה לעצור את הרוכבים ולירות בכל מי שיתקrab למושבה. אך אלה היו פלוגת החלוץ של מחנה המפקד בודילוני מהבא האדום. הצבא הרוב שנגע בעקבות החלוץ הקיף את המושבה וכבש אותה ביריות מרובים ומכונות ירייה. באותו יום נפלו מפקדי-ההגנה ושבעה מעוזרו בחפירה שבח התגוננו נגד החילילים. בסוף להם נפלו מהירות שנים-עשר איש. כשנודע הדבר לאיכרי הסביבה נהרו במוניהם למושבה, שדרו ובזו מלן הנמצא בבתים לעיני חיליל בודילוני.

ראוי להזכיר שם זוכרן למפקד ההגנה אמרץ הלב, הוא אליעזר זלצר. אשתו הצעירה שוננה מאננה להינחם והיתה הראשונה במושבה שעלה לארץ-ישראל כחלוצה; בארץ הייתה לאחות בקופת-חולמים, והתמסורה לעבודתה בלבד ובנפש.

המושבה יועזר היה רבעמיאוכולוסים פי כמו משה מטהידק ונסודה כמה שנים לפניה, בעזרת הממשלה הרוסית, שלחה אליה מדריכים חקלאים ממוצא גרמני.ذكر לכך היו כמה משקים בקצת המושבה, שהיו שייכים לנוצרים גרמנים, בני אותו

המדריכים שהתנהלו גם הם. על שום מה ניתן השם העברי "יעזר" למושבה? סח' לי הרב דראבקין מיעורי: מקום היה שם רוסי של כנסיה פרא بواسלאביה. אך המתישבים היהודים רצוי לשנותו לשם עברי; בדקו ומצאו כי בספר "במדבר" (ל"ב, 3) מפרש תרגומן אונקלוס את השם "יעזר" — "כומרין" וכך הפכו את השם הרומי הקודם לשם העברי "יעזר". משנץ הזמן קראה המושלה הרוסית לכפר בשם "אייראלובקה", אבל בפי היהודים ובפי השכנים הנוצרים נקרא בשם "יעזר".

aicruiuz עסכו, מלבד בגידול שדה חורפים וקיצים, גם בגידול עצים פרי ובייחוד בכרמי-ענבים. מכיוון שבמושבה הייתה הנהלה האיוורית — ברוטית "וילוסט" — היה מושב הנהלה של קופת מלאוה וחיסכון המשותף לשתי המושבות אף הוא ביעזר.

חיים כהן (כפר ותקון)

כשאני נזכרתי בשדות, בהוו, בנווער התוסס, בבייט-ספרנו העברי ובאנשי המושבה — לבני כלו רוגש. האומנם נמהה כל זה מעל פני האדמה? במושבתנו היו מאות משפחות עובידי אדמה חרוצים, פשוטים בהליךיהם ואמיצים רות. שלא כמושבות אחרות, עסקוaicri מושבתנו בעיקר בחקלאות. כדי לתפור בגדרותה ונעלמים היו נאלצים לנסוע העירה, באין חיט וסנדלים במקומות. שנים רבות לא היה במושבה גם ספר עד שימוש אחד הכריז האיכר זידל על עצמו שהוא ספר. זידל היהaicr מבוסס ואמיד, וידיזהב לו וכנראה למד מלאכה זו על דגש-ילדי. בערב-החג היה ביתו מלא מפה-לפה מי בישבים וכי בעומדים, והמחכים בתור היו מתחוכחים על הכל: על משפט ביליס או על מאמר אנטישמי בעthon "גוביה-זורה". יש שאחד האיכרים, יודע גגן, פותח פיו בזומר חסידי, או בפרק תפילה מהמחוזר, והכל מצטרפים אליו, ואף הספר זידל מפסיק מלאכתו ומגচ על קהיל השרים. יהודים פשוטים ולבבים אלה לא הצעינו בתורה ובחשכה. כמו שהם עצם למדו בילדותם אצל מלמדים וייתר משלמדו עזרו לאבותיהם במשק, כן המשיכו ללמד את ילדיהם ב"חדרים" אצל מלמדים, אשר הובאו מהחוץ ולא כולם היו בני תורה עד כדי ללמד אחרים. אולם בגעורי חל מפנה יסודי בשטה החינוך והלימוד. מפנה זה בא

הודות לשנים-שלושה אנשיים, אשר החדרו רוח חדשה למושבה. אחד מהם היה הרב ישראל כהן, שנתקבל אחרי שקדמו פוטר בגלגנטיתו לטיפה המרתנית. הרבה כהן היה היהודי ליטאי, למדן מופלג, בעל מידות נאות וצינוי בהשפטותינו. הוא יצר אווירה של תוריה ותרבות במושבה. בניו ובנותיו שנתחנכו על ידו עלו כולם ארצה ועטקו כאן בחקלאות, והוא עצמו עלת, בעבר שנים אחדות, עם רعيתו ארצתה וכיהן כרב בהר-הכרמל.

השני היה יליד המושבה, אליעזר פופקין. משחר ילדותו הצעיר פופקין בלימודי התלמוד. בהיותו בר-מצווה למד בישיבת קרמנצ'וג, והתבלט בה בכשרונותיו ובחמתדו, ומשם עבר לילובאכץ' מרכז החסידות החב"דית, כדי ללמוד שם "נגלה" ונפטר". פופקין היה ליום התורה והחסידות נפגע בספרים חיצוניים, פרש מן החסידות ונכנס לישיבת באודסה בה הורו ת. ג. ביאליק, הד"ר י. קלונגר ורבי-צעיר". פופקין זה הוא אשר ייסד בסהידק בית-ספר עברי מותקן, שתלמידיו דיברו עברית "שותפה", קראו ספרים עבריים ו שאפו לעלות ארצתן.

שורף לפעולתו החינוכית של פופקין היה שמואל דאשקוביץ', גם הוא מבוגרי ישיבת אודיסיה, שנשא לאשה אחת מבנות המושבה, השתקע בה וכיהן כמורה בבית-הספר העברי. כאשר נחמה פופקין מנהל בית-ספר עברי בסאמארה ונכנס לאוניברסיטה לחקלאות, המשיך דאשקוביץ' בעבודה החינוכית. רבים מבני-הנעווער של מושבתנו עלו ארצתה, והיו לחקלאים חרוצים במושבי העובדים.

בימים ההם היו המהפכנים שפלו במחתרת השודדים בעיני המשטר והלא שעמדו להיאסר נמלטו לפינות נידחות. מושבתנו שימה מקלט נוח לחשודים היהודים מקרוב הערים הקרובות, שכן בעיני המשטר נהשכה המושבה של עובדי האדמה הפשטים "נקיה" מן הנגע מההפכנים. ופליטים אלה, רובם משכילים, השתעמו במושבה מחוסר מעשה, על-כן מצאו עניין לבוא במאן עם בני-הנוער המקומי ולהפיץ בתוכם את הרעיונות המהפכנים. היו ביניהם גם ציונים שהטיפו לסוציאליזם וציונות. מתוך התנגדות המשטר הצארי סירבו רבים מהם להתגייס לצבא בזמן המלחמה. להם, ולאלה שבתגייסו וערקן, שימוש מושבתנו מקלט בטוח. קראנו להם "ארנבות", ובהשפעתם נמצאו גם בני-הנווער המקומיים חביביגיס שסירבו להתגייס. מחשש לא-ארנבות" אסר היה להירותם ברכבות, בשעות היום, מחשש שהוא במרקחה אייכר מהכפרים הקרים, המכיר את בניה-המקומ, יראה את הורים וידייע למשטרה. ועוד מיזוח היה משגית, ש"ארנבות" לא ייראו בחוין, ביחוד בימי הייד". עם מהפכת קרנסקי נתרוקנה המושבה כמעט כליל מאורחיה אלה.

התעוררות היהודים לאחר המהפכה ברוסיה לא פסקה על סהיליק. אזוז יודיע-העברית במושבתנו הייתה הגובה ביותר בקרוב האיכרים היהודים ברוסיה

הדרומית. הנוצר היה מארגן חגיגות הנוכחות ופורים, עורך הצגות וקורא לאסיפות בהן דנו על מצב היהודים ברוסיה, ובעיקר על הציונות והעליה ארץ. בפועל לנו הציונית נוצרנו על ידי מנהיגים ציוניים, כגון: זאב טיומקין, ד"ר שטיין, ובעיקר על ידי אחד ממנהיגי "צעריך ציון", נחום ורלינסקי, שהיה נואם מזהיר ופעיל מאד בחוגי הנוער. כמו בשאר מושבות הרסן הופיעו גם בסהידק צעירים וצעירות מהערים הקרובות, כדי לקבל שם הכשרה חקלאית לפני עלותם לארצה.

כשהשתלטו הבולשביקים ונגרו הגבולות, קשתה פועלתו הציונית מיום ליום. דרכיה הלאה ארצת נחסמו; חלק מבנייה המושבה נctrפו לקומסומול והפריעו לעבודתנו. היה חש גם למאסרים. כדי להתחמק מעיני הרשות התארגנו לקבוצות קטנות ובחשאי-חשאי הינו יוצאים את המושבה. עשינו דרכנו בלילה. עקרנו לעיר ברדי-ציב, בה הינו חי קומווה כשנה וחצי, ומשם יצאונו דרך פולניה ורומניה ותוך הרפתקות וסכנות נפשות, במצב של תמי תזונה ומחלות מידבקות — הגענו סוף סוף ארצה.

אתה הודות לעברנו החקלאי ולחייהם העבודה שהורגלנו בהם וכן חינוכנו העברי הציוני ממשיכים רובנו גם כאן בחקלאות — ובעבודות אחרות. מאז עברו יותר מארבעים שנה. נולדו לנו בניים ונכדים. זכינו והגענו לעצמאות מדינית. אולם כאשר מתעוררים הזכרונות על המושבה, נצבטhalb: המושבה, אכricht האטובי, הלבבים, הפחותים שהצטינו בעבודת-אדמה ובחריצות-כפיים, ההוו היהודי הנפלא — איךם, איךם? מלבד אלה שעלו ארץ והמעטים שנמלטו לארצוות אחרות, נרצחו כולם בידי חיוטרף, ואדמות סהידק שנחרשה ועובדת על ידי יהודים יותר ממאה שנה, טוהרה כליל מגע ועמל היהודי, מדיסת רג'ל יהודית.

תהיינה שורות אלו מצבת זכרון לקרים הטהורם והזכים.

צפורה קמינקר (חיפה)

מראשית המאה התב�טו האיכרים במושבנתנו במידה ניכרת, הודות לעזרת המדריכים. העיבור במכשורי עבודה משוכלים, הארגון הטוב של המוסדות המלוקמים ועל הכלל — הודות לבנייה הנוער וילדי-המקום שהסתגלו לעבורה וחיבכה. שלא כמושבות אחרות היו שדות סהידק קרוביים אל המושבה, וזה הקל על עיבודם. מלבד הפלחה הרחיבו רבים את ענפי-החקלאה. חלק מהaicרים התבוסטו כדי אמרידות, והaicרים שמשקיהם לא היו מפותחים ביותר, עבדו בהובלת תבואות הערים.

עבדה זו הייתה כעין ענפ-ילוואי לחקלאות גם אצל רוב האיכרים הנוצרים בכפריהם השכנים.

מורנו פופקין ייסד ביחס-ספר בשיטת "עברית בעברית", וביוומתו קם חוג ציוני של איכרים צעירים ובנינוער. בשנות המלחמה הדריך פופקין חוג נוער שהשתיק ל"צעיר-צ'ון" ימין. יסדו במושבה ספרייה ציבورية, שהיו בה ספרים רבים בעברית. אידיש ורוסית. הודות לחינוכנו העברי הציוני תרמה מושבנתנו מספר ניכר של חלוצים וחלוצות, שרובם ממשיכים בארץ את עבודת-אדמה, בעוד שמשכנתנו המושבה הגדולה איזראלבקה (יעוז). לא עלו ארצה אף שלישי ממספננו.

בשנות המלחמה נתנטטה מושבנתנו בכל הפורענות שעברו על שאר המושבות: גיוס הנער לצבא, גiros הסוסים להובלה והחרמות מצרכי מזון. מושבנתנו נתנטטה גם במאורע דמים מזועז. כנופיות הפורעים, שרצו מאות אלפי יהודים ברכבי אוקראינה והחריבו קהילות שלמות לא העו לפrox למושבנתו, הודות להגנה שאורגנה, הודרכה וצויהה בńsk על-ידי בן המושבה זלצר ז",ל, צעיר אמץ-לב שישרת בחיל-התותנים בשנות המלחמה.

רצח הגולן, והרצח ההמוני בוצע דווקא על-ידי פלוגת הצבא האדום. הדבר אידע בשל איה-הבנה פטאלית. כשהעבירה פלוגת-צבא טהור למושבנה פירקה את נשים של שנים מחברי ההגנה. בעיני זלצר, נחשדה פלוגה זו כאחת הכנופיות הفورעות, וכי לעצמה מהייכנס למושבה צוה לירות לעברה. יריות אלה, אף שלא פגעו באף אחד, עוררו זעם של מפקד הפלוגה. הוא נתן פקודה לפרוץ אל המושבה ולנקום בה. משך שעת ספורות הספיקו לרצוח קרוב לארבעים איש, בינויהם גם את מפקד ההגנה ומוכנן שלא מנעו עצם משלד, לתروس ולהחריב את המושבה ביום שהותם בה.

אם קודם היה רק בדעתם של הציונים ו"צעירי צ'ון" לעלות ארץ, הרי לאחר מאורע הדמים והשתלטות הבולשביקים נשתרה שאיפה כללית לעלות. נמצא אדם בעל יומה, ד"ר שטיין מיאלסבטגראץ, שארגן את איכרי המושבה ותברים עירוניים לקואופרטיב, לעיליה ולהתיישבות בארץ. עובדו תקנות, נבחר ועד ותיכנו לשגר ממשלה ארץ, כדי להבטיח לנו שטח אדמה להתיישבות. אך עד כה וככה נסגרו הגבולות, והיציאה מרוכז נушתה בלתי אפשרית. הרזוקים והרזוקות לקחו צידה לדרך ומעט מטלין ויצאו לעבר הגבולות. כל אלה שהצטרכו לגנוב את הגבול עלו ארץ והתיישבו בה. האחים — ביעוד בעלי המשפחות, חיכו להודמנות והחמייצו את ההודמנות. בסוף שנות העשרים הוכרזה המושבה כקולחו, ובשנות השואה ההייטלרית בא הקץ האכזרי למושבה לtotoshaה היהודים.

אברהם תורן (כפר יתקין)

שם מושבתי שונה משםותיהם של מושבות אחרות בפלך הרסו, שנקרו בשמות עבריים כמו "שדה מנוחה", "יעוזר". היא נקראה על שם גבור לאומי אוקראיני — סהיידק ויעוזר הרוחקה ממנה כשיישה קילומטרים, הוקמו הרחק מיתר מושבות פלך חרסון, הרחק מערי המחוות ומהנהרות הזרמיים אל הים השחור, כדי לאפשר לזרים מושבות מוגנות.

במושבה היו שני רחובות מוארכים עם מאה בתיאב. הבתים היו מכוסי רקע או רעפי-יעץ, ולא נבדלו מכתבי האיכרים בסביבה, בלבד מכמה בתמיימות, בהם עסק ומכולת, שהמו מקונים ביום השוק, כשהגויים מהסביבה היו באים למוכר ירקות ופירות ולקנות נפט, بد וכדומה. ביום השוק גרמו דאגה ל"מלמדים" שהרביציו בנו תורה ויראת-שם: במקום להגות בפרש-השבוע, בפרק משניות ובמסכת בבא מציעא — היינו פושטים בין העגולות ומאהרים לשיעור, כאשרנו מביאים אתנו כל מיני "מציאות": דובדננים, שזופים וורעננים לפיזות, מוצפננים היטב בכייסים, מפחד ה"מלמד" שהיה מעונייש קשה את אלה שנתפסו בקלחתם. הפיתוי היה חזק, למרות העונש, אולי משום שלא גדרו אצלנו עצי פרי וירקות. בכפר היה רק מתישב אחד שהיה לו גן עצי-פרי גדול ובו כל סוג הפריות וגם כוורת. היה זה שען ושמו אלטער "דער ליגנאר". ולמה הדקינו לו את הכינוי הזה? נראה לא התקשה להתפאר ביבול-יפירותיו ולספר גזומות על המצחאותיו בוניהם חדשים, כי לא נמצא איש שיכל להזימם אותו, עד שבאו הבנים חניכי בית-הספר החקלאי של יק"א מהמושבה נובופולטאטובה והפריכו את גזומותיו. גם אנחנו, "החברה" הורדנו את גובה יבוליו: היו לנו כל מיני פירצחות וمبرאות שדרכם נכנסנו אל הגן, כדי לטעתם מפרי הביכורים וגם לשיטם בכללו.

עיקר החקלאות שלנו הייתה פלחה, גידול-בקר ותעשייה גבינה הולנדית. החצרות היו גדולות, והగדרות עשוויות זבל בקר; האדמה הייתה פוריה ולא כדאית היהת הטירה להוביל את השדות. הובל היה מתפרק, גולש לעבר אגם המים לאורך המושבה, ומזין את האמנונים המפומטמים. כל ערב היה הגבאי מביא לאגם דיגים עם רשת שהיו פורשים מקצת לenza, וכל הכפר היה יוצא

לשוק בחבל י-ה-ר-ש-ת. הדיג היה רב ותמורתו אפשר היה לשלם את הוצאות בית-הכנסת, המקווה, בית-המרחץ ושאר צרכי צבור ואפילו לשכור חזן ל'ימים הנוראים". השיא בעבודה החקלאית היה הדיש, וסימנו — הכנסת התבואה לאם. בדייש עסקו מנער ועד זקן; עגלות-סולמות עמוסות אלומות היו פורקות את התבואה לתוך מכונות; המולת-הדייש, עננייה-אבק וערימות הקש היו מראת רגיל בכל החצרות.

אנחנו הילדים התהנכנו קודם אצל „מלמד“, ולאחר מכן אצל בן הכהן, אליעזר פופקין, שגמר סמינר בויזטומיר, ולימד אותנו שירה עברית וספרות. הוא היה מייסד החוג הציוני „צערוי ציון“, שהיה למעשה שני לשתי המושבות.

עד גיל שבע-עשרה, חייתי באוירה של שאגנות. כשמלאו לי שבע-עשרה פרצה המהפכה. בדרכים ובשדות התרצו מושבי החופש ורדפו את „האנדרות“ של המאנרכטים והפטלייראים. דרך הכהן עברו כמה נסיגות והסתערויות של המהנות; בימים ובילות היינו נחרדים לשעתות ריצה מטרופת של אנשים זרים ורכב. „האנדרות“ לא פגעו בנפש רק הטילו מסים והספקת מזון לחיליליהם. ההגנה שלנו התמודדה לא נגד אלא נגד הכהנים הגויים השכנים, שהታפאו כי יعلו על היהודים לשוד ולחפרוע.

את ההגנה ארגן דודי, אליעזר זלצר, שהיה סמל בצבא ניקולאי. הוא ארגן 40 צעירים מבני-המושבה וגם רכש נשק ותחמושת. הצבה משמרות במושבות הכהן וכל שיריה שעבורה בדרכי הכהן לדולינסק (תחנת הרכבת) הייתה נבדקת בקפדנות, ונשקה היה מוחרם. ואמנם, לא עשה שום נסיכון להתנפֶל על המושבה. יכולנו אולי לעבור את כל חילופי-השליטונות בעלי פורענות. אך קרה שדרך סהידיק עברו גדודים של הצבא האדום. אחד הגדודים אשר חזר למושבה נחשב בטיעות לאחת הכנסיות אשר בכוונתם לבו לshedod ולבצוח; דודי ציווה להתנגד בכוח ולא למת להם להיכנס לתוכה. יתר הגדודים אשר חזרו אף הם בעקבות הגדור הנ"ל הקיפו את המושבה והחלו להטירה באש חזקה, וכותזהה מכך נפלו רוב חברי ההגנה וביניהם דודי אליעזר, מפקד ההגנה, וכמה זקנים שנפלו מכדריהם תועים. מאז הייתה לנו הרגשה שלא על אדמותנו אנחנו יושבים. המושבה הייתה פרוצה לפורעים ושורדים. כי לא היה לנו כוח להתנגד להם; רוב התושבים עזבו את המושבה ונדרדו לערים ולקróובים במקומות אחרים. כעשרה צעירים הגיעו לארץ ורוכב נמצאים בכהניות.

התקאה רעה לעובדי האדמה, להם התיימרה לעוזר.

ישראל זלצר (כפריזיטקין)